

ОРГАНІЗАЦІЯ, УПРАВЛІННЯ ТА ЕКОНОМІКА В БУДІВНИЦТВІ

УДК 658.382.3:69

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ ОХОРОНИ ПРАЦІ НА МАЛИХ ПІДПРИЄМСТВАХ БУДІВЕЛЬНОЇ ГАЛУЗІ

Л. В. Мимрик

Проаналізовано існуючий стан охорони праці у будівельній галузі, основні причини нещасних випадків та аварій на виробництві.

Розроблено рекомендації щодо покращення стану охорони праці на малих підприємствах будівельної галузі.

Проанализировано существующее состояние охраны труда в строительной отрасли, основные причины несчастных случаев и аварий на производстве.

Разработаны рекомендации относительно улучшения состояния охраны труда на малых предприятиях строительной отрасли.

The existent consisting of labour protection of a build industry and principal reasons of accidents and production failures on a production is analysed.

Recommendations are developed in relation to the improvement of the state of labour protection on the small enterprises of a build industry.

Вступ

Охорона праці є надзвичайно важливою складовою сектора економіки будь-якої країни, особливо її фондоутворюючих галузей, до яких відноситься і будівельна. Адже сприятливі та безпечні умови праці є запорукою стійкості та стабільності економіки, здатності до саморозвитку і соціального прогресу.

Будівельна галузь – одна з найважливіших галузей національної економіки, від якої залежить ефективність функціонування всієї системи господарювання країни. За підрахунками фахівців, кожна гривня, вкладена в будівництво житла, дає 4,5 грн. приросту валового внутрішнього продукту (ВВП) України, а додаткове робоче місце в капітальному житловому будівництві забезпечує роботою 5-6 працівників інших галузей. Вона є фондоутворюючою галуззю, яка стимулює розвиток інших. Будівництво – це споживач до половини матеріальних ресурсів, що виробляються в Україні: до 15 % продукції металургійного комплексу, 10 % – машинобудування, 20 % – прокату чорних металів, 40 % лісоматеріалів і т. д. Будівельні матеріали та конструкції є важливою складовою вантажообігу транспорту. Транспортні витрати в собівартості будівництва становлять біля 25 %. Промисловість будівельних матеріалів займає питому вагу понад половини вартості підрядних робіт, що значно впливає на відтворювальні процеси в тих галузях економіки держави, де вони виробляються [1].

Економічний ефект від розвитку будівельної галузі полягає у мультиплікаційному ефекті коштів, вкладених у будівництво. Адже з її розвитком розвиваються виробництво будівельних матеріалів і відповідного обладнання, чорна металургія і металообробка, деревообробна і фарфоро-фаянсова промисловість, машинобудування, транспорт, нафтохімія, виробництво скла, енергетика та інші, що зумовлює складні міжгалузеві зв'язки капітального будівництва. Вона сприяє розвитку підприємств малого бізнесу, особливо того, який спеціалізується на оздоблювальних та ремонтних роботах, на виробництві та встановленні вбудованих меблів [2].

Однією з умов прогресивного розвитку будівельної галузі України є безпечні умови праці. За даними Міжнародної організації праці (МОП) будівництво є однією з особливо небезпечних галузей світового господарства.

Метою роботи є оцінювання стану охорони праці у будівельній галузі, аналіз її основних проблем та причин нещасних випадків та аварій на виробництві, розробка рекомендацій щодо покращення стану охорони праці на малих підприємствах будівельної галузі.

Сучасний стан будівельної галузі України

Будівельна галузь, як ніяка інша, є тим індикатором, що характеризує економічний стан країни та рівень життя її населення.

У період підйому економіки України (з 1996 по 2008 рр., за винятком останніх місяців 2008 р.) загальна кількість будівельних підприємств та організацій зросла до 41,5 тис. (рис. 1). Протягом даного періоду будівництво було одним з найбільш прибуткових галузей народного господарства, де при цьому збільшилось виробництво будівельних матеріалів, зросли обсяги проектних робіт і т. д.

За даними Держкомстату України, у 2007 р. частка суб'єктів Єдиного державного реєстру підприємств та організацій України (ЄДРПОУ) будівельної галузі склала 7,23 % від загальної їх кількості, це близько 85820 зареєстрованих суб'єктів [3].

У Радянській Україні працювало близько 500 будівельних трестів, які виступали суб'єктами господарської діяльності. Сьогодні кількість юридично оформлених підприємств, задіяних у будівельній галузі, збільшилась більше ніж у 11 раз і склала 5,6 тис. великих і середніх та понад 35,9 тис. малих підприємств із середньорічною кількістю найманих працівників понад 679,2 тис. осіб [4]. Таким чином, належний контроль з боку наглядових органів Держгірпромнагляду при зростанні кількості суб'єктів господарської діяльності безумовно послаблюється.

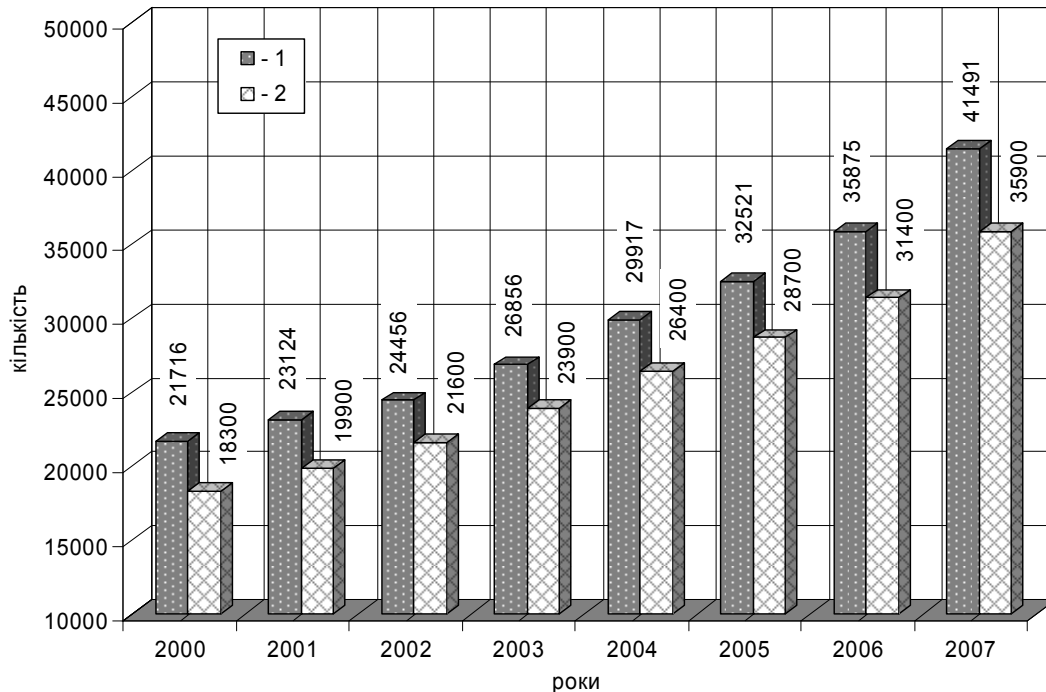

Рис. 1. Динаміка кількості будівельних підприємств України за 2000-2007 рр.:
1 – всіх; 2 – малих

Економічна вага державного сектора в будівельному комплексі сьогодні є незначною – лише 13,5 % підприємств та організацій будівельної галузі. Пік приватизації державних підприємств будівельного комплексу відбувся у 1995-1997 рр. і стабілізувався у 2000-2001 рр. на рівні приблизно 100 об'єктів на рік, давши початок стрімкому розвитку будівельної галузі України, що триває останні 8 років за винятком останніх місяців 2008 р.

З 2000 р. зберігалась стала оптимістична тенденція – кожен рік обсяги реалізованої будівельної продукції зростали понад 11 %, а в 2004 р. досягли до 60 % від попереднього року. Частка продукції малого підприємництва у загальному обсязі реалізованої будівельної продукції у 2007 р. склала 11,1 %. Даний показник з 2000 по 2007 рр. зріс більше ніж у 8 раз і становив 107,2 млрд. грн.

У 2008 р. обсяги будівництва житла склали 10,2 млн. м², що майже в 2 рази менше, ніж в кращому 1987 р. Найбільше падіння мало місце в 2000 р., коли будували 27 % житла від рівня 1987 р. При цьому в абсолютних показниках частка індивідуального будівництва практично така

ж. Поки Україна ще далека від показників 1987 р., проте з 2001 р. спостерігається позитивна тенденція зростання об'ємів житла, що зводиться.

Не дивлячись на зростання об'ємів житла, що вводиться в експлуатацію, яке відбувається на фоні постійного скорочення чисельності населення, по рівню забезпеченості житлом на 1 жителя Україна відстає від Європейських країн. Сьогодні в Україні вводиться близько 0,23 м² житлової площі на 1 людину, в Росії та Білорусії – більше 0,4, а за Європейськими нормами має бути 1 м². Саме тому в Україні із виходом економіки з кризи обсяги будівництва житла для вирішення житлової проблеми мають зрости в 4 рази. А враховуючи низьку якість значної частини існуючого житлового фонду країни, побудованого в дорадянський і радянський час, та прагнення громадян знайти свої житлові умови, то відповідний показник зросте ще вище. Це потребуватиме не тільки зростання продуктивності праці, а й чисельності будівельників [5].

За рахунок коштів державного бюджету за 2008 р. збудовано 172,3 тис. м² житла, що на 7,9 % більше, ніж у 2007 р. Частка житла, що фінансується за рахунок коштів державного бюджету в загальнодержавному обсязі, майже не змінилася порівняно з 2007 р., і становила 1,6 %.

У 2007 р. обсяг будівельних робіт, виконаний власними силами підприємств та відокремлених підрозділів за укладеними договорами підряду і субпідряду, а також робіт, виконаних господарським способом, зріс проти 2000 р. майже в 6,4 рази і становив за договірними цінами 53,5 млрд. грн.

У будівництві України ринкові відносини розвиваються активніше, ніж у промисловості. Цьому сприяє реалізація Концепції переходу будівництва до ринкових відносин [6], в основі якої лежить роздержавлення власності, створення нових суб'єктів ринкових відносин, що дасть змогу здійснювати демонополізацію, розвивати конкурентні засади та перейти до більш ефективних організаційних структур.

Ще в 1995 р. у недержавному секторі економіки перебували 73 % загальної кількості будівельних організацій, якими виконано 71 % обсягу підрядних робіт, у тому числі акціонерними товариствами – 48 %, а в 2007 р. – 86,5 %. На 324 тис. малих підприємств, які функціонували в Україні в 2007 р., 11,1 % – це малі підприємства будівельної галузі (рис. 2).

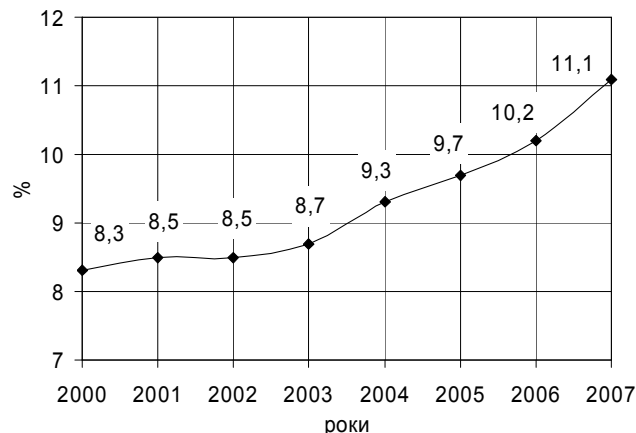

Рис. 2. Зміна кількості малих будівельних підприємств (у % до загальної кількості малих підприємств України відповідного року) за 2000-2007 рр.

Таке домінування малих підприємств у цьому секторі спричинене значно легшим пристосуванням до вимог ринку, спеціалізуючись на наданні певного виду послуг, ніж великим чи середнім підприємствам, що повинні підтримувати діяльність усіх своїх підрозділів. А це передбачає необхідність створення добре розвинутої організаційної структури. Малі підприємства можуть краще представляти свою роботу в технічних питаннях будівництва і конкурувати у спеціалізованих та більш простих операціях, таких як завершення роботи. Вони виконують незначну роботу, адаптуються до процесів планування і програмування основних підрядників на великих будівельних майданчиках.

Отже, недержавний сектор у будівельному комплексі України займає провідне місце, а результати його діяльності багато в чому є визначальними для формування загальних показників галузі, в тому числі і стану охорони праці. Очевидно, що стійка тенденція до збільшення

капітальних вкладень, обсягів підрядних робіт і виробництва будівельних матеріалів та виробів зумовлена насамперед активністю недержавного сектора будівельного комплексу.

Сучасний стан охорони праці у будівельній галузі України

З аналізу стану охорони праці в Україні слідуює, що протягом останніх 13 років (1996-2008 рр.) в країні загальний травматизм зменшено на 75 %, а смертельний – на 47,1 %. Тенденція, яка намітилася в зниженні рівня виробничого травматизму в Україні, є явищем позитивним – особливо тому, що вона проявилася на фоні динамічного зростання ВВП майже у 9 разів, за винятком останніх місяців 2008 р. (рис. 3).

Незважаючи на щорічне зменшення кількості нещасних випадків та аварій на виробництві, рівень травматизму в Україні залишається ще досить високим, а за окремими показниками навіть зростає і перевищує показники європейських країн. Так, за кількістю смертельних випадків на виробництві серед галузей народного господарства України будівництво протягом 1999-2007 рр. займало 3-4 місце після вугільної галузі, агропромислового комплексу, соціально-культурної сфери та торгівлі, а сьогодні – 2 місце після вугільної.

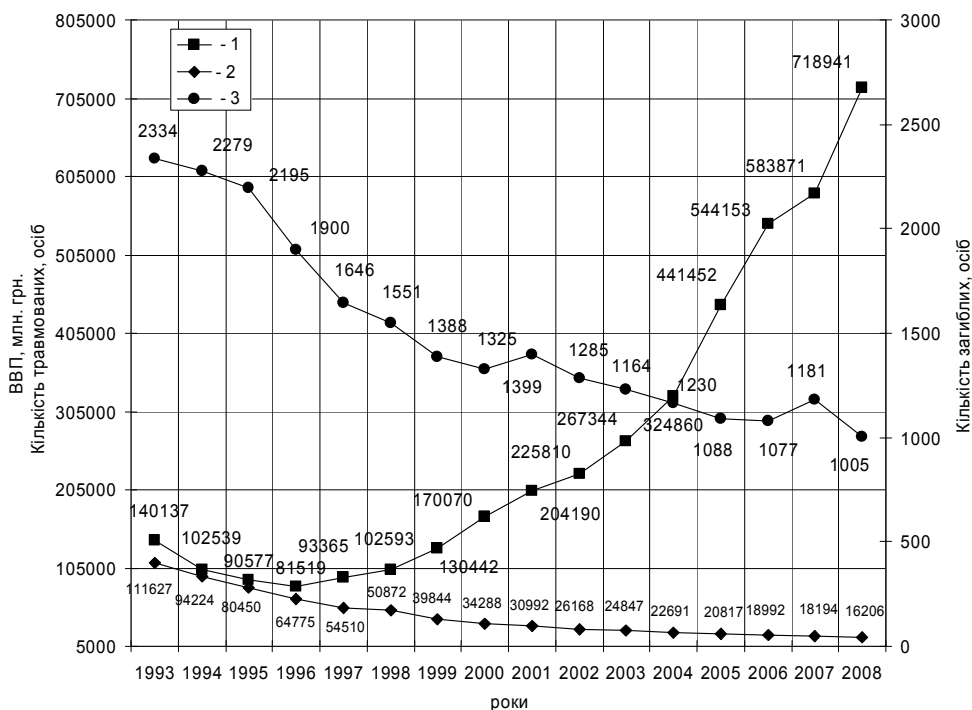

Рис. 3. Динаміка ВВП та виробничого травматизму в Україні за 1993-2008 рр.:
1 – ВВП; 2 – травмовано; 3 – загинуло

У будівельній галузі з 2000 по 2008 рр. кількість випадків смертельного травматизму зросла на 55 % травмованих осіб із смертельними наслідками (рис. 4). У Вінницькій області виробничий травматизм у будівельній галузі за відповідний період зріс більше ніж у 4 рази.

Згідно з оперативними даними про стан виробничого травматизму Держгірпромнагляду України, за останні 10 років у будівельній галузі загинуло майже 1300 осіб, що становить 10,7 % від загальної кількості смертельно травмованих працівників за відповідний період.

Питома вага нещасних випадків у будівництві та виробництві будівельних матеріалів від загальної їх кількості у всіх галузях економіки знаходиться на рівні 5,83-6,93 %, а смертельних – 11,86-15,42 %. Таким чином, із числа всіх загинулих в процесі трудової діяльності працівників у економічній сфері України – 1/7...1/8 частина – це будівельники.

У 2008 р. рівень виробничого травматизму в порівнянні з 2007 р. при незмінному рівні смертельного зменшено на 12,3 % і становить 1105 осіб. Це свідчить про підвищення таких показників виробничого травматизму, як коефіцієнта нещасних випадків зі смертельними наслідками ($K_{см}$) та коефіцієнта тяжкості наслідків нещасних випадків ($K_{н}$), де й так при цьому будівництво за даними показниками стоїть на перших місцях серед інших галузей. Тому слід

звернути увагу на причини нещасних випадків та аварій на виробництві, а також необхідно впровадити певні заходи, які будуть сприяти не лише зниженню рівня виробничого травматизму, але й зменшенню втрат робочого часу та витрат, пов'язаних з цим.

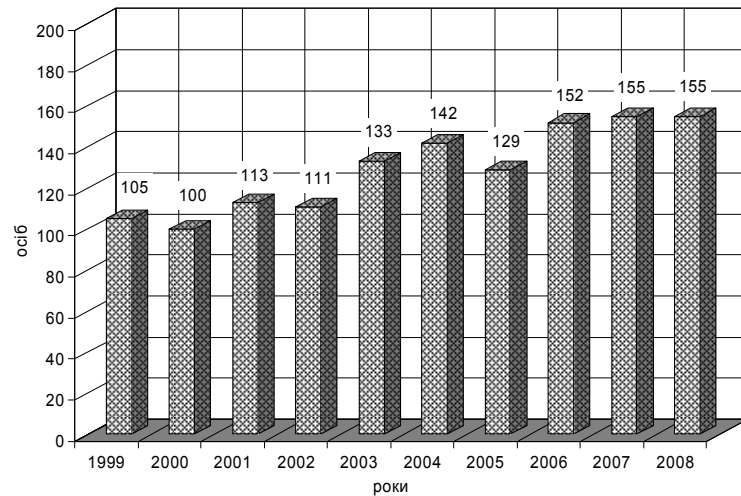

Рис. 4. Динаміка виробничого травматизму зі смертельними наслідками у будівельній галузі України за 1999-2008 рр.

Основною причиною незадовільного стану охорони праці у будівництві є наслідки реформування цієї галузі. При цьому зростає частка недержавного сектора в будівельному комплексі та взагалі в економіці України. Це призвело до збільшення рівня виробничого травматизму та травматизму зі смертельними наслідками на підприємствах приватної форми власності в порівнянні з державною, як видно, на прикладі Вінницької області, з рис. 5.

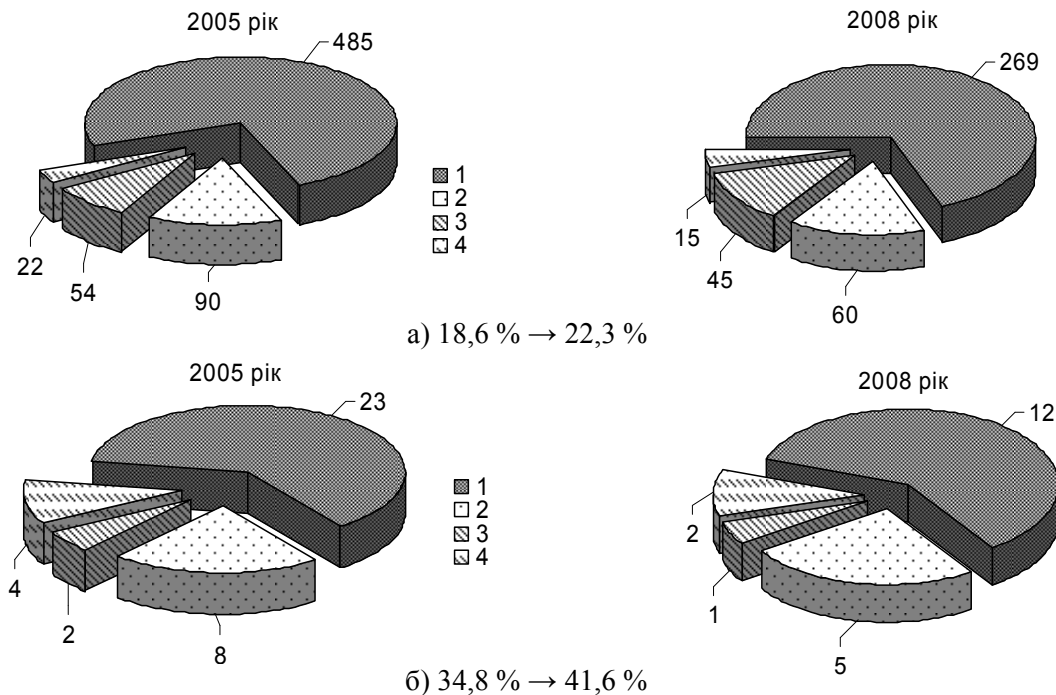

Рис. 5. Структура травматизму по формах власності у Вінницькій області за 2005 і 2008 рр.:

а) виробничий травматизм; б) виробничий травматизм зі смертельними наслідками;
1 – приватна; 2 – державна; 3 – комунальна; 4 – змішана форма власності

Динаміка загального і смертельного травматизму за формами власності має нерівномірний

характер. Винятком є державна форма власності, де зменшення кількості випадків загального й смертельного травматизму відбувається пропорційно. При цьому відношення смертельних нещасних випадків до загальної їх кількості впродовж п'яти років практично не змінюється й становить у середньому 2 %, що майже вдвічі менше, ніж у колективній формі власності, та в 11 разів менше, ніж у приватному секторі [7].

Рецесійні процеси, що розвивалися у світі впродовж 2008 р., справляли значний негативний вплив на розвиток національної економіки. І як наслідок, вітчизняні банківські установи згортали програми кредитування (як забудовників, так і інвесторів), знижували обсяги фінансування будівельної галузі, що на фоні інфляційних процесів та девальвації національної валюти призвели до спаду розвитку будівельної галузі в Україні протягом 2008-2009 рр. Адже будівництво – дуже чутливий показник стану економіки країни. У таких умовах темпи падіння його обсягів чи не найбільші серед інших галузей народного господарства. Адже воно об'єднує підрядні, будівельні, монтажні, спеціалізовані організації, а також ті, які виконують роботи господарським способом.

Одним із шляхів виходу з економічної кризи є поступовий перехід будівельної галузі на новий технічний рівень. Перспективи її розвитку та підвищення конкурентоспроможності в Україні пов'язані з вирішенням цілого ряду проблем будівельної галузі.

Першочерговою проблемою, яка постає перед будівельною галуззю на даному етапі, є створення сприятливих та безпечних умов праці. За даними МОП будівництво є однією з особливо небезпечних галузей світового господарства після гірничодобувної та сільського господарства.

Основні проблеми охорони праці у будівельній галузі

Ситуація погіршення умов праці та зростання виробничого травматизму в Україні обумовлена розпочатими ще з початку 1990-х рр. трансформаційними динамічними перетвореннями соціально-економічної системи без оцінки соціальних наслідків. Реструктуризація і зміна організаційно-правових форм господарювання у будівельному комплексі країни призвели до спаду виробництва і нестійкої роботи багатьох великих підприємств, різкого скорочення об'ємів і фінансування робіт з охорони праці, до ліквідації раніше напрацьованої системи управління охороною праці без формування нової, адаптованої до сучасних умов господарювання. Тому сьогодні проблеми охорони і безпеки праці в Україні стають все більш актуальними і потребують негайного свого вирішення (рис. 6).

Нині постійно зростає питома вага приватного сектора економіки країни, де середньорічна кількість найманих працівників на одному малому підприємстві будівельної галузі становила: у 2004 р. – 8, у 2005 р. – 7, у 2006 р. – 6, у 2007 р. – 5 осіб. У 2007 р. середньорічна кількість найманих працівників на малих будівельних підприємствах склала 28,6 % від загальної їх чисельності. Це призводить до інтенсифікації трудових навантажень. Адже вони змушені виконувати операції та функції декількох професій.

Будівельна промисловість протягом багатьох років була тією галуззю, де рівень кваліфікації працівників був досить високим і де використання новітніх технологій та досвід могли значною мірою замінити відсутність базової технічної освіти. Серед професійного складу робітників будівельної галузі робочі складають близько 80 % від загальної чисельності, інженерно-технічні робітники – близько 9 %, а службовці – 4-5 %.

Проте, нині ситуація докорінно змінилася на краще (принаймні у промислово розвинутих країнах). Частка некваліфікованих працівників пропорційно зменшується, а в деяких країнах Західної Європи цей показник значно нижчий порівняно з кількістю кваліфікованих або висококваліфікованих працівників. У цілому ж, однак, рівень кваліфікації працівників будівельної галузі нижчий проти рівня кваліфікації відповідних категорій працівників інших галузей народного господарства. Та цей фактор пов'язаний із сталим високим показником кількості та ступенем тяжкості нещасних випадків, які трапляються з будівельниками. Через багатогранні особливості будівельної діяльності умови праці на робочих місцях дуже часто змінюються. Це призводить до появи нових професійних ризиків, які в будівництві є одними із найнебезпечніших в порівнянні з іншими галузями економіки. Тому сьогодні професія будівельників посідає перше місце серед травмонезбезпечних категорій працівників, а ще у 2004 р. вона була на сьомому місці [8].

Незважаючи на підвищення рівня механізації праці, будівельна галузь все ще потребує великих витрат ручної праці. Обсяги діяльності та рівень зайнятості безпосередньо залежать від

місцевого, національного та міжнародного економічного клімату. Досвід професійної практики та необхідні при цьому ручні операції не завжди передбачають належну обізнаність щодо можливих виробничих ризиків. Ось чому існує нагальна потреба у проведенні навчання, перенавчання із техніки безпеки для цих категорій працівників.

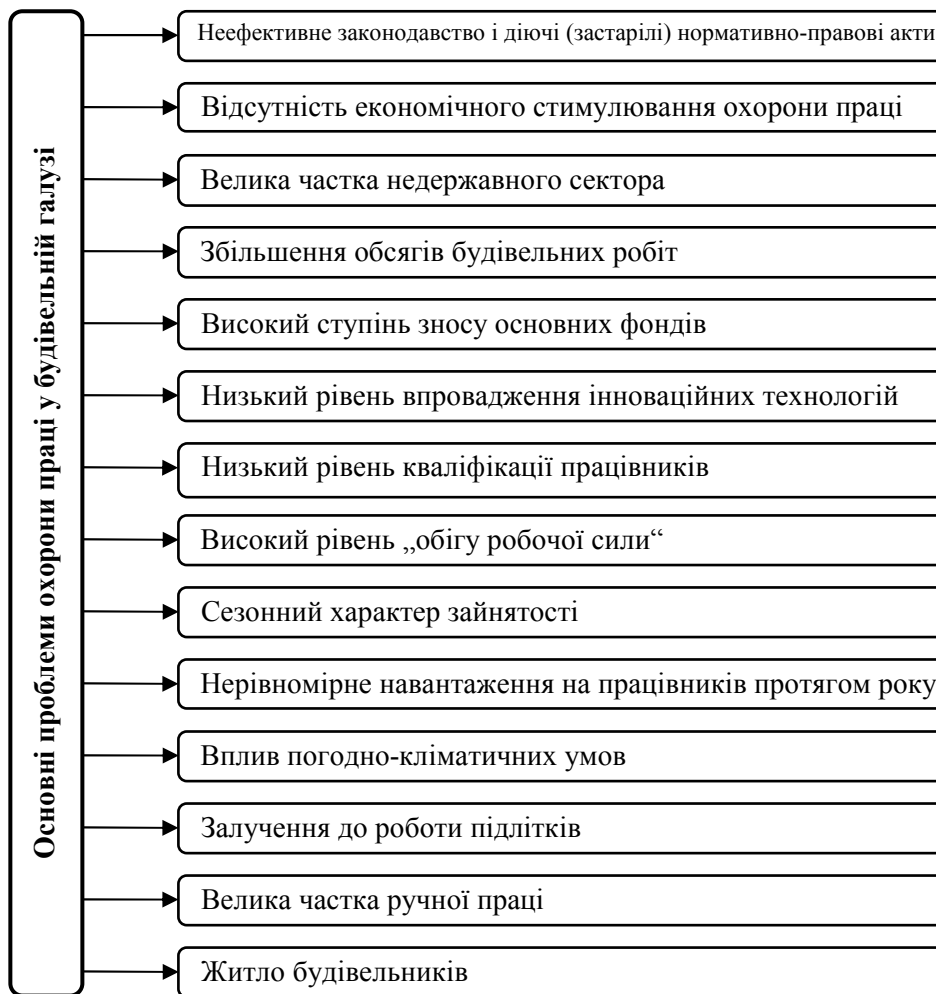

Рис. 6. Основні проблеми охорони праці у будівельній галузі

Крім того, традиційно в будівельній галузі працює велика кількість тимчасових сезонних працівників. Вони не мають постійної роботи або тимчасово працевлаштовані в будівельній промисловості і досить часто протягом тривалого часу мешкають в приміщеннях мало прилаштованих до проживання в них. Це переважна риса нових форм управління персоналом, які з'являються в цій галузі. Працівників наймають згідно з контрактами з певним строком дії – на час будівництва або згідно з проектом будівництва. У промислово розвинутих країнах така форма зайнятості на умовах контракту з певним строком дії є поширеною і законною. У країнах, що розвиваються, частка тимчасово працевлаштованих працівників невпинно зростає і навіть стає основною формою трудових відносин між роботодавцем і найманими працівниками. Все це відчутно впливає на колективні трудові відносини. Високий рівень „обігу робочої сили“ (працевлаштовані для будівництва одного об'єкта) та нетривалий період роботи працівників заважають створенню нормальних заходів для профспілкового представництва на робочих місцях. Такий ненадійний характер працевлаштування не дає змоги працівникам, які хотіли б цього, подолати правові перешкоди та встановити структуровану систему представництва. Подібні ситуації призводять до низького рівня профспілкового членства серед працівників (які, можливо, й побоюються того, що з ними не буде поновлено трудового контракту), а також до відсутності динаміки у колективних переговорах на виробничому рівні у будівельній галузі.

Ще однією характерною рисою для будівництва є масштабність його робіт, в яких беруть

участь роботодавці, замовники, підрядчики, найняті робітники, архітектори, дизайнери, клієнти, постачальники устаткування і багато інших. На одному будівельному майданчику можуть одночасно працювати декілька організацій, що виконують безліч контрактів на різних етапах здійснення проекту. Робота в таких умовах може бути джерелом стресу, що призведе до збільшення частоти випадків виникнення соціальних проблем і напруги – психофізіологічної, емоційної, фізичної, що ведуть до зростання можливості нещасних випадків і професійної захворюваності.

Дослідження причин незадовільного стану охорони праці свідчить про те, що більшість аварій є безпосереднім наслідком неадекватної діяльності людини. Результати аналізу виробничого травматизму і смертності за 2000-2008 рр. в Україні підтверджують, що причиною більшої кількості нещасних випадків є помилки керівників і самих працівників – ті та інші не повною мірою виконують покладені на них функції і обов'язки. На „людський фактор“ припадає близько 75-80 % усіх нещасних випадків на виробництві [9].

Аварійність і травматизм з вини „людського фактора“ зумовлені, як правило, низьким рівнем професійної підготовки з питань безпеки працюючих; недостатньою установкою на дотримання безпеки; допуском до виконання небезпечних робіт осіб з підвищеним ризиком травматизму, професійно важливі психофізіологічні якості яких не відповідають вимогам професійної діяльності; не усвідомленням працівника своєї відповідальності перед роботодавцем і сім'єю; перебуванням його у стані, що знижує надійність і безпеку діяльності (стомлення, виснаження, збудження тощо) [10].

Розподіл травматизму по основних причинах і видах подій смертельних нещасних випадків та аварій на виробництві показано на рис. 7 і рис. 8, відповідно [11].

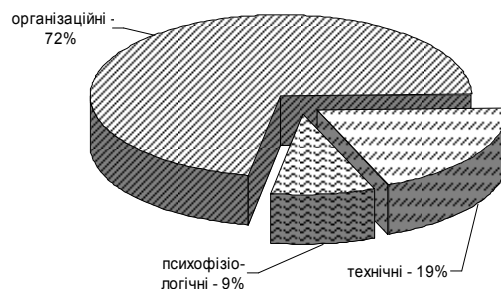

Рис. 7. Основні причини нещасних випадків зі смертельними наслідками на виробництві у 2008 р.

Як видно з рис. 7, близько 72 % смертельних нещасних випадків на виробництві у 2008 р. склалися через організаційні причини. У будівельній галузі – це ведення будівельно-монтажних робіт без їх проектно-технічної документації, відсутність дозволу Держгірпромнагляду на виконання робіт підвищеної небезпеки, незабезпеченість засобами колективного та індивідуального захисту, відсутність на більшості малих підприємств служб охорони праці, недотримання правил безпечного поводження з машинами, механізмами, устаткуваннями і т. д.

Низький рівень трудової і виробничої дисципліни призводить до того, що в процесі виробництва допускаються порушення технологічних регламентів та інструкцій, до виробництва робіт підвищеної небезпеки притягуються працівники без достатнього досвіду і кваліфікації. При цьому контроль над їх діями з боку лінійного персоналу, як правило, або відсутній, або ослаблений, що призводить до тяжких наслідків.

Основні причини смертельних нещасних випадків та аварій на виробництві в Україні, показані на рис. 8, є і основними причинами – у будівництві, включаючи пошкодження при стихійних лихах та фізичні перевантаження працівників.

Сьогодні Україна, яка за станом охорони праці посідає 90-92 місце в світі, – чи не єдина країна, яка звільнила власника підприємства від фінансової відповідальності за стан безпеки і травматизму на виробництві. З часу створення Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України (Фонд) після аварій усі виплати бере на себе не роботодавець, а Фонд. Власник підприємства, сплативши внески до Фонду відповідно до певного класу ризику і практично не маючи змоги зменшити розмір щомісячних

виплат, економічно не зацікавлений витратити додаткові кошти на заходи з охорони праці. На сьогодні власники приватних підприємств абсолютно не зацікавлені у створенні та функціонуванні профспілкових організацій. Саме тому в малому бізнесі працююча людина фактично не захищена.

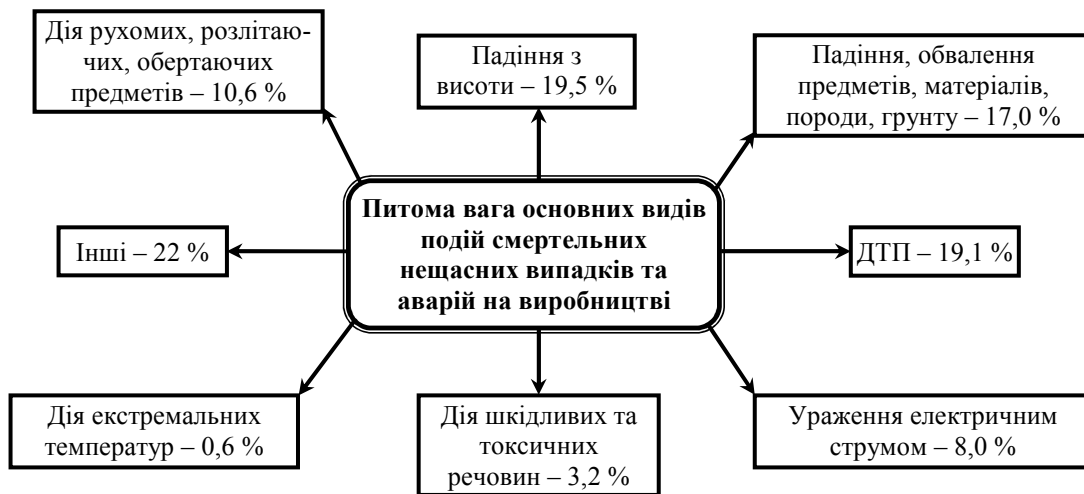

Рис. 8. Питома вага основних видів подій смертельних нещасних випадків та аварій на виробництві за 2008 р., де % – частка від загальної їх кількості

Відсутність на більшості малих підприємств служб охорони праці мотивується фінансовою неспроможністю їх утримання або ж пояснюється нерозумінням роботодавцями важливості їх функціонування. Тому в роботі з підприємцями одне з найважливіших завдань – допомогти, проконсультувати, надати потрібну інформацію, навчити, врешті-решт, змусити працювати безпечно. Для реалізації відповідної мети необхідно в кожному регіоні створити консультаційні центри, некомерційні, недержавні, саморегулюючі організації, які б стали практичними помічниками керівників малого та середнього бізнесу в сфері промислової безпеки та охорони праці.

В умовах ринкової економіки з боку держави мають бути встановлені такі законодавчі рамки, коли зберігати незадовільний стан охорони праці на підприємстві для роботодавця повинно стати економічно не вигідним. На перше місце мають бути поставлені ринкові важелі впливу, які б стимулювали економічну зацікавленість роботодавця у покращенні умов та безпеки праці.

Тому лише спільними зусиллями працівників, роботодавців і держави можна досягти покращення стану безпеки та умов праці на виробництві, збереження життя та працездатності працівників підприємств.

Висновки

- Охорона праці – це складна міжнародна проблема сьогодення. Незважаючи на щорічне зменшення загальної кількості нещасних випадків та аварій на виробництві в Україні, що склалося на фоні динамічного зростання ВВП, рівень травматизму в будівельній галузі залишається ще досить високим, а за показниками смертельного травматизму навіть зростає. Будівництво залишається однією з особливо небезпечних галузей світового господарства.
- Будівельна галузь – це фондоутворююча галузь, розвиток якої сприятиме виходу України з економічної кризи та підвищенню рівня та якості життя її населення. Внаслідок трансформаційних динамічних перетворень соціально-економічної системи країни вона зазнала суттєвих змін. Відбулася реструктуризація і зміна організаційно-правових форм господарювання, роздержавлення будівельних підприємств, збільшилась частка приватних малих та середніх, з'явилися нові механізми фінансування робіт і т. д. Сьогодні в будівельному комплексі України функціонує 5,6 тис. великих і середніх та понад 35,9 тис. малих підприємств. Це в свою чергу негативно відобразилося на стані охорони праці у будівельній галузі та спричинило загострення цілого ряду проблем у забезпеченні сприятливих і безпечних умов праці на робочих місцях.

- Покращення ситуації в області охорони праці потребує негайного та широкого вдосконалення системи управління охороною праці на малих підприємствах будівельної галузі з врахуванням нових умов господарювання.
- Враховуючи те, що однією з основних причин незадовільного стану охорони праці в Україні є „людський фактор“, на який сьогодні припадає близько 75-80 % усіх нещасних випадків на виробництві, першочерговим завданням є проведення навчання, перенавчання та підвищення кваліфікації працівників з питань охорони праці із використанням інноваційних технологій навчання, які б характеризувалися високим ступенем гнучкості, мобільності, відкритості та економічності.

Список літератури

1. Беркута А. В. Сучасний стан та деякі напрями реформування будівельної галузі / А. В. Беркута // Будівництво України. – 2005. – № 2. – С. 21-25.
2. Здор О. Г. Формування джерел інвестицій у житлове будівництво в умовах перехідної економіки / О. Г. Здор // Будівництво України. – 2005. – № 5. – С. 12-17.
3. <http://www.ukrstat.gov.ua> – Офіційний сайт Державного комітету статистики України.
4. Статистичний щорічник України за 2007 р. / Державний комітет статистики України; за ред. О. Г. Осауленка. – К.: Консультант, 2008. – 572 с. – ISBN 966-8459-25-2.
5. Сердюк А. В. Доступність житла в Україні: вимір та чинники впливу / А. В. Сердюк, Т. В. Сердюк // Сучасні технології, матеріали і конструкції в будівництві. – 2007. – № 4. – С. 165-168.
6. Федоренко С. В. Підприємницька діяльність у будівництві / С. В. Федоренко, Ю. Б. Пінчук // Економіка та держава. – 2007. – №3. – С. 41-43.
7. Статистичний щорічник Вінниччини за 2007 р. / Державний комітет статистики України, Голов. упр. статистики у Він. обл. – Вінниця, 2008. – 652 с.
8. Єсипенко А. С. Аналіз стану безпеки праці в Україні за 2008 рік / А. С. Єсипенко, Н. В. Романенко, Л. Ш. Мелік-Шахназаров // Інформаційний бюлетень з охорони праці. – 2009. – № 1. – С. 9-17.
9. Павелий А. Заместитель председателя Госгорпромнадзора Олег Румежак: «80 % несчастных случаев связаны с человеческим фактором» / А. Павелий / Промислова безпека. – 2009. – № 1. – С. 4-7.
10. Єна А. Психофізіологічна експертиза – для працівника і роботодавця / А. Єна, В. Маслюк, Д. Тімошина // Охорона праці. – 2008. – № 3. – С. 39-42.
11. Стан виробничого травматизму у 2008 році / Промислова безпека. – 2009. – № 2 (6). – С. 5-12.

Мимрик Ліна Володимирівна – аспірант кафедри менеджменту будівництва, охорони праці та безпеки життєдіяльності Вінницького національного технічного університету.